
COMPETITIVITAT DE L'AGRICULTURA CATALANA EN EL MARC DE LA UNIÓ EUROPEA

Josep M. Argilés i Bosch*

RESUM

En aquest treball s'analitza la posició competitiva que ocupa l'agricultura catalana en el conjunt de la Unió Europea (UE). Per a aquest propòsit analitzem els trets característics i els resultats econòmics de l'agricultura catalana contraposant-los als dels quinze països membres de la UE.

Les dades indiquen que les explotacions agrícoles catalanes tenen una dimensió massa petita, i els seus resultats econòmics són comparativament insuficients, per a competir amb èxit en el marc immediat de la UE i en el nou entorn més competitiu i liberalitzador que signifiquen els acords del GATT.

PARAULES CLAU: viabilitat, agricultura, Catalunya, Unió Europea.

RESUMEN

En este trabajo se analiza la posición competitiva que ocupa la agricultura catalana en el conjunto de la Unión Europea (UE). Para este propósito analizamos los rasgos característicos y los resultados económicos de la agricultura catalana en comparación a los de los quince países miembros de la UE.

Los datos indican que las explotaciones agrícolas catalanas tienen un tamaño demasiado pequeño, y sus resultados económicos son comparativamente insuficientes, para competir con éxito en el marco inmediato de la UE y en el nuevo entorno más competitivo y liberalizador que suponen los acuerdos del GATT.

PALABRAS CLAVE: viabilidad, agricultura, Cataluña, Unión Europea.

* Universitat Pompeu Fabra. Trias Fargas, 25-27, 08005 BARCELONA

ABSTRACT

This paper reviews the competitiveness of the agriculture in Catalonia with reference to the European Union (EU). We analyze the characteristics and performance of the agriculture in Catalonia, and we compare them with those corresponding to the fifteen countries of the EU.

Data show that the size of the farms in Catalonia is too small, and their results are comparatively low, to succeed in competition with farms of the EU and to undergo the process of liberalization that resulted from the Uruguay round of the GATT.

KEYWORDS: viability, agriculture, Catalonia, European Union.

1. INTRODUCCIÓ

Creiem que hi ha tres grans factors que obliguen a preguntar-se sobre la competitivitat de l'agricultura catalana en l'àmbit general de la Unió Europea (UE), i en el més concret d'Espanya.

En primer lloc, hi ha el factor estructural de pèrdua de pes relatiu de l'agricultura en el conjunt de l'economia; en segon lloc, l'evolució de la política agrària comuna (PAC); i, finalment, la liberalització creixent dels mercats agraris internacionals derivada dels acords de la Ronda Uruguai del GATT.

La confluència, principalment, d'aquests tres factors deixa el futur de les explotacions agrícoles cada vegada més a càrrec de la seva pròpia rendibilitat i capacitat de generar decisions que els permetin afrontar la competència, de manera que accentuen els problemes de competitivitat de les explotacions agrícoles.

El present treball és una reflexió sobre la capacitat competitiva de l'agricultura catalana dins d'Espanya i de la UE.

2. NOUS FACTORS I TENDÈNCIA ESTRUCTURAL

L'agricultura catalana, com l'espanyola i la comunitària, tenint en compte només el període que va des de l'entrada d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea (CEE) fins a l'actualitat, pateix d'una tendència estructural de pèrdua del seu pes relatiu dins del conjunt de l'economia, tant si ho mesurem en termes de percentatge del valor afegit brut (VAB) dins del pro-

ducte interior brut (PIB), com si ho mesurem en termes de participació de l'ocupació agrícola en la població activa (taula 1).¹

TAULA 1. *Evolució del pes de l'agricultura en el conjunt de l'economia*

Anys	% del VAB sobre el PIB		% de l'ocupació en l'agricultura dins de la població ocupada total	
	1987	1994	1987	1994
UE-12	3,2	1,8	7,9	5,5
Espanya	5,2	2,7	15,1	9,8
Catalunya	2,5	1,5	5,3	3,5

Font: elaboració pròpia basant-nos en IEC, DARP i Comissió Europea.

Aquest ambient general de regressió es manifesta, entre algunes altres coses, en un procés de reestructuració de les explotacions existents, així com en una disminució constant en el nombre d'explotacions. Efectivament, segons dades elaborades per Massot (1996a, 13), de 1987 a 1993 es va acomplir una disminució del 28,1 % en el nombre d'explotacions agrícoles a Catalunya i del 20,8 % en el conjunt de la UE. En conseqüència, s'ha anat dibuixant a tota la UE una tendència de creixement de la dimensió de les explotacions agrícoles, tendència que ha estat necessària per al manteniment dels seus ingressos (Comissió Europea, 1994b, 51). La dimensió de les explotacions es configura, en aquesta tendència estructural, com un factor clau de competitivitat.

A aquesta tendència estructural hem d'afegir-ne una altra de liberalització creixent dels mercats agraris internacionals derivada dels acords de la Ronda Uruguai del GATT, que ens obliga a analitzar la poca competitivitat de l'agricultura espanyola (Sumpsi, 1995a). I més si tenim en compte que la reforma de la PAC que van comportar les pressions dels països del GATT² i la insostenible càrrega financera que significava l'antiga PAC implica l'accentuació de la substitució de la política de subvencions lligades als preus i a la producció per una política de fons estructurals i de desenvolupament

1. Makridakis (1996), mostrant dades d'una tendència llarga per als Estats Units i el Regne Unit, fa notar que els canvis més pronunciats en el segle XX s'han esdevingut en la disminució de la participació de la força de treball ocupada en l'agricultura. En canvi, el pes de l'agricultura en el PNB s'ha mantingut més o menys estable dins d'uns valors més baixos.

2. Josling (1993, 58) constata com «la majoria dels observadors consideren que la reforma de 1992 de la PAC és resultat de les pressions dels països del GATT».

rural (Sumpsi, 1994). No oblidem, a més, que la «liberalització acordada en el si del GATT no és més que el primer pas, i que, a partir de l'any 2000, les noves rondes negociadores de l'OMC i la necessitat de modificar la PAC a fi d'assumir l'adhesió dels països PECO portaran, indubtablement, a una PAC menys proteccionista i a un mercat internacional agrari més lliure i competitiu» (Sumpsi, 1995b, 270). Segons Massot (1996b), la reforma de la PAC és només un punt d'inflexió en l'evolució de la PAC, que tot just després de dos anys, arran de l'aparició de noves coordenades, requereix un nou impuls. Aquest impuls, segons l'autor, es debat entre una reforma radical i un procés més gradual, però que indubtablement haurà d'aprofundir en l'àmbit de la liberalització, de la reducció de les intervencions en els preus i de l'adaptació de les explotacions a l'evolució dels mercats comunitaris i mundials.

Si l'obertura a la competència internacional, només en l'àmbit estricte de la CEE que va comportar la incorporació d'Espanya a la CEE, ha significat inconvenients greus i un deteriorament important en l'índex de desavantatge comparatiu per als productors espanyols d'alguns subsectors agrícoles (Albiac i Garcia, 1992, i Sala, 1995), és d'esperar que s'accentuin els problemes de competitivitat de les explotacions agrícoles espanyoles i catalanes en el nou marc de liberalització creixent dels mercats agrícoles mundials. Prestigiosos analistes (Sumpsi *et al.*, 1996, 801) preveuen que, com a conseqüència del nou entorn competitiu i liberalitzador que signifiquen els acords de la Ronda Uruguai del GATT, la renda global del sector agrícola espanyol i de la UE s'encaminarà, en el millor dels casos, cap a un estancament en l'horitzó de l'any 2000.

3. ELS TRETS BÀSICS DE L'AGRICULTURA CATALANA

En el context espanyol, l'agricultura catalana no manté el pes específic que té el conjunt de l'economia catalana a Espanya. Efectivament, amb una contribució global del 19 % al PIB global de l'Estat, l'any 1994 Catalunya només contribueix amb el 8,2 % del VAB al cost dels factors de l'agricultura espanyola.³ L'agricultura representa a Catalunya una part petita de l'activitat econòmica global del país. Així, com podem veure a la taula II, el VAB de l'agricultura representa l'1,5 % del PIB català l'any 1994, inferior a la mitjana de la Unió Europea i només per damunt d'Alemanya, Luxemburg, Suècia i el Regne Unit.

La població ocupada en l'agricultura representa una part molt poc important de la població ocupada total, notablement menor que en el con-

3. Càlculs realitzats segons dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Anuari estadístic de Catalunya 1996) i del MAPA (Anuario de estadística agraria 1994).

TAULA II. Dades bàsiques de l'agricultura de la Unió Europea

	(A) SAU (1.000 ha)	(B) Superfície total del país (1.000 km ²)	(A/B) % de SAU per km ² de superfície	% de la PFA	% d'ocupació en l'agricultura dins l'ocupació total	SAU per explotació (ha)	% del VAB de l'agricultura dins del PIB global
Anys	1994		1994	1994	1994	1993	1994
UE 15	140.553	3.168,3	44,36	100	5,4	16,4	1,8
UE 12	130.619	2.259,9	57,80	94	5,5	16,4	1,8
Bèlgica	1.380	30,5	45,22	3,3	2,55	17,7	1,6
Dinamarca	2.739	43,1	63,56	3,1	5,7	37	2,5
Alemanya	17.162	357	48,07	15,2	3	28,1	0,8
Grècia	5.741 ²	132	43,51	4,2	20,8	4,3	7,5
Espanya	25.756	504,8	51,03	10,7	9,8	17,9	2,7
França	30.217	549,1	55,03	21,3	4,8	35,1	2
Irlanda	4.444 ³	70,3	63,23	2,1	12	26,9	5,4
Itàlia	17.215 ⁴	301,3	57,14	15,7	7,9	5,9	2,6
Luxemburg	127	2,6	49,11	0,1	2,8	42,3	0,9
Holanda	1.977	41,5	47,66	8,1	4	16,8	3,2
Àustria	3.962	83,9	47,25	2,6	13,35	12,9	2,2
Portugal	3.983	92,1	43,26	1,6	11,65	8,1	2
Finlàndia	2.605	304,6	8,55	1,7	8,3	14	1,8
Suècia	3.367	411,5	8,18	1,6	3,4	36,5	1
Regne Unit	15.878	244,1	65,04	8,6	2,2	67,1	0,9
Catalunya ¹	1.138,6 ⁵	31,9	35,70	1,6	3,5	15	1,5

1. Xifres elaborades segons dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya: *Anuari estadístic de Catalunya 1996*, *Anuari estadístic de Catalunya 1994-1995* i *Estadística de l'estructura de les explotacions agràries 1993*.

2. 1988.

3. 1991.

4. 1989.

5. 1993.

Font: Comissió de la UE, *La situación de la agricultura en la Unión Europea (Informes 1994 i 1995)*. Institut d'Estadística de Catalunya, vegeu nota 1.

junt de la Unió Europea: pocs països en presenten una proporció menor, i és el Regne Unit qui en té la xifra més baixa.⁴ Les xifres reflecteixen un ritme superior d'abandonament de l'ocupació agrària a Catalunya en els darrers anys respecte a la UE i Espanya,⁵ que és d'esperar que continuarà si fem cas de l'envelliment existent a Catalunya en els caps d'explotació.⁶ Una via important de reducció de l'ocupació agrària en els darrers anys ha estat la reducció en el nombre d'hores de dedicació per via de l'agricultura a temps parcial.⁷ Caldria pensar que el procés de reducció en el nombre d'explotacions no s'hauria de deturar en els propers anys donats l'elevat nivell d'envelliment i la poca rendibilitat de l'agricultura catalana, però no podem oblidar, per altra banda, les conclusions de l'estudi d'Etxezarreta *et al.* (1995): la causa principal de la desaparició de les explotacions no és la baixa rendibilitat, sinó l'organització familiar i la possibilitat de trobar feina externa. Podem pensar, doncs, que la disminució de l'ocupació agrària en el futur s'anirà esdevenint en la mesura que hi hagi possibilitats d'ocupació en uns altres sectors.

En els grans trets exposats fins ara, Catalunya presenta les característiques típiques de països amb fort desenvolupament industrial i econòmic. Pel que fa a les dades mostrades del pes econòmic del sector agrícola en el conjunt de l'economia i a la proporció de la població ocupada en l'agricultura, els països similars pel que fa a la UE són alguns econòmicament superdesenvolupats, com Alemanya o Bèlgica, o el tradicionalment lliurecanvista i poc proteccionista en matèria agrícola, fins al moment de l'entrada en la UE, Regne Unit. Curiosament, ni Catalunya és un país superdesenvolupat ni ha estat un país poc proteccionista en matèria agrícola.

La tendència, tant en el cas del PIB com de la població ocupada, és disminuir el pes del sector agrícola en el conjunt de l'economia al llarg del

4. El baix percentatge de població activa en l'agricultura al Regne Unit ve de molt abans de la seva entrada a la UE: del tradicional lliurecanvisme i escassa protecció a l'agricultura en aquest país fins al moment de l'entrada a la UE.

5. Segons càlculs del DARP (1993), la taxa anual de disminució de l'ocupació agrària fou el 5,5 % a Catalunya, contra l'1,1 % a la UE dels Dotze en el període 1985-1989 o el 5 % a Espanya. Massot (1996a) obté els càlculs següents de la disminució global en el nombre d'unitats de treball agrícoles (UTA) per al període 1989-1993: 16,4 % per a Catalunya, 9,8 % per a la UE i 2,7 % per a Espanya. S'ha de tenir en compte que la disminució global a la UE en aquest darrer període és fortament influida per França, que va presentar una reducció del 13,9 %. A l'esmentada publicació de Massot figura una disminució del 7,2 % en l'ocupació agrària a Catalunya, però aquesta dada ha estat rectificada posteriorment per l'autor, que l'ha deixada en el 16,4 %.

6. Dades elaborades per Massot (1996a) mostren a Catalunya una proporció de caps d'explotació per damunt dels seixanta-cinc anys, molt superior a la dels països avançats de la UE. Tanmateix, la proporció és molt inferior en la franja d'edat de fins a cinquanta-quatre anys. No s'ha d'oblidar, no obstant això, que la Comissió (vegeu el número 45 de la revista *Agra Europa* de setembre de 1996) reconeix que l'envelliment de la població agrària és un problema a tota la UE, especialment en els països del sud.

7. Catalunya presenta una part molt petita dels seus pagesos amb dedicació a temps complet si ho comparem amb els països més competitius de la UE (Massot, 1996a).

temps, fins i tot havent-se assolit a Catalunya i a la major part de la UE uns nivells d'industrialització i d'abandonament del medi rural ja molt importants.

Segons dades de l'*Anuari estadístic de Catalunya 1996*, l'any 1994 el 3,5 % de la població ocupada dedicada a l'agricultura a Catalunya produeix només l'1,5 % del VAB total a preus de mercat, la qual cosa indica una productivitat inferior i, per tant, un nivell de vida també més baix en l'agricultura que en els altres sectors. Això és també una norma comuna tant a Espanya com a la Unió Europea: a la taula II podem veure la desproporció existent a tots els països entre el percentatge de la població activa en l'agricultura i la participació del VAB de l'agricultura dins del PIB global.

Mirant la taula II, podem veure que a Catalunya l'agricultura es caracteritza per una proporció de superfície agrícola útil (SAU) molt petita amb relació a la superfície total del país: la més baixa de la UE, amb molta diferència si n'exceptuem els països atípics Finlàndia i Suècia, amb relació als quinze països membres. Si, a més, tenim en compte l'alta densitat de població, s'explica que a casa nostra es practiqui una agricultura de petita dimensió i molt intensiva, caracteritzada per l'explotació en règim de propietat i l'escassa incidència del peonatge. En efecte, a la taula III podem veure com hi ha a Catalunya una gran proporció d'explotacions de menys de 20 ha i una escassa proporció d'explotacions de 20 a 100 ha en comparació dels països avançats de la UE. Les xifres encara no donen una imatge de la situació real de la major part de les zones agrícoles de Catalunya atès que una bona part de les explotacions més grans es troben en zones de secà i de muntanya (Massot, 1996a), considerades zones desfavorides de menor rendiment a tota la UE.⁸

Amb 15 hectàrees per explotació l'any 1993, Catalunya presenta una de les dimensions més petites de tota la UE (vegeu la taula II). Així, la quantitat d'hectàrees per explotació és molt més baixa que a les altres nacions de la UE i supera només Portugal, Grècia, Itàlia, Àustria i Finlàndia. El cas dels dos primers països s'explica pel seu baix nivell de desenvolupament i per l'existència de molta població activa en l'agricultura en règim de minifundi. Itàlia és un cas especial, on encara s'acompleix l'entrada en funcionament de noves terres i explotacions, però en règim de dedicació parcial, i on els ingressos agrícoles són complementats amb ingressos provinents de fora de l'explotació. Les xifres d'Espanya no resulten gaire orientatives ja que representen una mitjana de situacions molt diferents: per una banda, minifundisme i agricultura intensiva al nord; i, per l'altra, latifundisme i peonatge al sud.

8. Vegeu Comissió Europea (1994a).

TAULA III. *Distribució de les explotacions agràries de la Unió Europea per dimensió*

Anys	<5 ha		5 a 20 ha		20 a 50 ha		50 a 100 ha		>100 ha		Total	
	1989	1993	1989	1993	1989	1993	1989	1993	1989	1993	1989	1993
UE 15	58,4	s. d.	24,1	s. d.	11,3	s. d.	4,2	s. d.	2	s. d.	100	s. d.
UE 12	60,1	58,8	22,9	23,1	10,8	10,8	4,2	4,7	2,1	2,6	100	100
Bèlgica	37,8	34,9	34,6	33,5	21,9	24,5	4,8	5,9	0,9	1,2	100	100
Dinamarca	2,7	2,7	39,6	39	38,5	36,1	15	16,4	4,2	5,8	100	100
Alemanya	33,4	31,6	34,5	34,1	23,4	23,4	6,8	8,1	1,8	2,7	100	100
Grècia	75,9	75,7	21,5	21,5	2,1	2,4	0,3	0,3	0,1	0,1	100	100
Espanya	61	58,1	25,8	26,9	7,8	8,3	3,1	3,6	2,4	3,1	100	100
França	26,9	27,6	25,5	22,6	28,1	25,6	14,2	16,5	5,2	7,6	100	100
Irlanda	11,3	10,4	42,4	42,1	34,8	35,6	9,2	9,6	2,3	2,3	100	100
Itàlia	78,8	77,5	16,5	17,1	3,3	3,8	0,9	1,1	0,5	0,6	100	100
Luxemburg	25	25,7	20	17,1	27,5	22,9	25	28,6	2,5	5,7	100	100
Holanda	32,3	34	37,6	34,9	25,3	25,4	4,2	5	0,6	0,8	100	100
Àustria	42,6	s. d.	39,1	s. d.	15,3	s. d.	2,2	s. d.	0,8	s. d.	100	s. d.
Portugal	82,2	78,2	13,9	16,9	2,3	3	0,7	0,8	0,9	1,1	100	100
Finlàndia	14,6	15,1	54,9	50,3	26,8	30	3,3	4	0,4	0,5	100	100
Suècia	15,5	15,2	41,3	41,2	27,3	26,8	11,7	12,2	4,1	4,6	100	100
Regne Unit	13,8	15,2	27,9	27,8	25	24,2	17,5	16,9	15,8	15,9	100	100
Catalunya ¹	43,5	37,9	36,7	38,5	13,1	15,1	3,9	5,1	2,9	3,3	100	100

Font: Eurostat, *Agriculture. Statistical yearbook 1996*; i Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística de l'estructura de les explotacions agràries 1993*.

Malgrat la petita dimensió actual de les explotacions catalanes, en consonància amb la forta pèrdua d'ocupació agrària de la qual parlàvem, s'ha esdevingut un procés accelerat de reestructuració d'ençà de la incorporació a la UE. Així, el 1987 la dimensió de les explotacions catalanes era comparativament menor: 9,7 ha per explotació contra 13,8 ha a Espanya o 13,2 ha en el conjunt dels dotze països aleshores membres.⁹ Les actuals 15 ha per explotació són més a prop del conjunt de la UE (16,4 ha) i d'Espanya

9. Les dades de 1987 poden trobar-se en DARP (1991).

(17,9 ha), però el procés de reestructuració és encara insuficient ja que la proporció d'explotacions entre 5 i 20 ha encara creix, quan a la major part de la UE el nombre d'explotacions en aquest tram, en benefici dels trams més alts, va disminuint (taula III).

Bacaria i Massot (1997) afirmen que l'envelliment dels caps de l'explotació i la poca professionalitat dels agricultors, reflectida en una taxa baixa de dedicació a temps complet a l'explotació del cap de l'explotació,¹⁰ són dos problemes estructurals importants de l'agricultura catalana.

L'envelliment de la població agrícola és efectivament un obstacle per a la modernització de l'agricultura, però, tanmateix, ofereix una oportunitat de reestructuració a curt termini i a mitjà que seria més conflictiva amb una població més jove.

Estem d'acord en el fet que l'agricultura a temps parcial és un obstacle per a la modernització de l'activitat agrícola. Més que ser una causa d'inviabilitat, potser n'és un efecte. Creiem que l'afirmació que la dedicació a temps parcial és un problema per a l'agricultura s'hauria de matisar. Aquest tema obre tot un camp d'estudi en què no volem entrar aquí perquè l'única cosa que pretenem en aquest punt és mostrar els trets bàsics de l'agricultura catalana. A més, aquesta qüestió té l'inconvenient afegit que la informació estadística sobre el treball i els ingressos fora de l'explotació familiar és escassa. Remetem el lector a l'article de Hill (1996) que resumeix els treballs i les conclusions obtingudes per una sèrie d'estudis en el conjunt de la UE. D'acord amb aquest article, els resultats i les conclusions són molt dispers segons els països, i no semblen suportar la idea que l'agricultura a temps parcial és un problema per a l'agricultura i les famílies agricultores. Castillo (1994), en un estudi fet per a tot Espanya, troba que la variable més lligada a l'agricultura a temps parcial és l'orientació productiva, encara que reconeix que és necessari un estudi més aprofundit que distingeixi les realitats de cada regió. Aquest estudi més aprofundit ha estat realitzat per Etxezarreta *et al.* (1995) per a Catalunya i altres CA, encara que referit a unes zones molt concretes. L'estudi incideix sobre la complexitat del tema i la disparitat d'unes conclusions que de vegades són sorprenents.

4. UNA AGRICULTURA FORTAMENT ORIENTADA CAP A LA RAMADERIA

A la taula IV podem veure un detall dels productes que constitueixen la producció final agrícola (PFA) a Catalunya. Segons s'hi veu, a Cata-

10. 22,6 % a Catalunya en comparació del 51,6 % a Bèlgica, el 50,7 % a Holanda i el Regne Unit, el 47 % a Dinamarca i el 40,1 % a França.

TAULA IV. Estructura i taxes de variació (en pessetes corrents) de la producció agrícola de Catalunya per productes (dades %)

	Estructura			Taxes de variació	
	1995	1994	1993	1995/1994	1994/1993
Cereals	6,5	6,6	7,9	-5,9	-3,9
Lleguminoses gra	0,1	0,1	0,1	27	2,4
Patates	1,8	1,7	1,1	9,9	58,4
Plantes industrials	0,3	0,3	0,4	38,9	-24,7
Hortalisses	6,7	6,9	6,1	-3	4,9
Fruita fresca	11,4	11,1	10,7	8,5	33,5
Fruita seca	1	2,3	1,5	-46,6	37,8
Cítrics	0,5	0,5	0,4	32,9	36,2
Most de raïm i vi	4,5	2	2,5	99,5	-3,7
Oli d'oliva	1,2	1,7	1,7	-32,9	3,8
Altres productes vegetals	3	3,5	3,8	0,3	-16,8
Suma de la producció final vegetal	37,1	36,5	36,3	4,1	9,9
Carn de boví	11,3	8,4	8,4	14	12,7
Carn de porc	26,9	26,8	25,9	2,2	10,6
Carn d'oví i cabrum	1,8	1,9	1,9	1,5	10,8
Carn d'aviram	9,8	11,7	11,4	-9	6,4
Carn d'altres animals	1,4	1,3	1,4	-6,5	5,5
Llet	4,9	5,8	5,9	-7,7	-0,7
Ous	3,6	4,2	4,9	-6	-9,2
Altres produccions ramaderes	0,1	0	0	0	0
Suma de la producció final ramadera	59,7	60,2	59,9	0,5	7,4
Producció final forestal	1,9	1,3	1,8	8,5	5
Altres produccions	1,4	1,9	2	0	0
Producció final total	100	100	100	1,9	8,1

Font: Banca Catalana, informes de 1995 i 1994.

lunya hi ha un predomini clar de la producció animal sobre la producció vegetal. Pel que fa als productes, el porcí hi ocupa la primera posició, destacada i seguida per la producció avícola (considerant el conjunt format per carn d'aus i ous), la fruita (dins la qual es destaca clarament la fruita fresca) i la carn de boví, que l'any 1995 va experimentar un gran increment a Catalunya.

La taula v mostra una comparació de la composició dels productes de l'agricultura catalana amb relació als països de la UE. Òbviament, respecte a Catalunya la taula v confirma les dades de la taula iv.

Podem veure que l'especialització catalana en porcí només és superada lleugerament per Dinamarca i és a molta distància de qualsevol altre país. En caps de porcí, Catalunya constitueix una potència en l'àmbit de les regions de la UE (DARP, 1996a) i ocupa una posició important fins en comparació dels països de la UE, segons mostra la taula vi (28,7 % dels caps de porcí de tot Espanya i 4,4 % del total de la UE segons dades de 1995).

Els grups següents de productes en importància després del porcí, segons la taula v, són les fruites i les hortalisses (16,6 % de la PFA catalana) i els ous i les aus de corral (16,1 % de la PFA catalana).

El percentatge dels ous i de les aus de corral sobre la PFA a Catalunya és gairebé el doble del que representa el país següent en importància relativa en aquest grup de productes. Catalunya ocupa la primera posició de les regions de la UE en efectius de pollastres i la novena en gallines, segons dades de 1993 (DARP, 1996a), i ocupa així mateix un lloc destacat respecte a Espanya i els països de la UE, segons mostra la taula vi.

Les fruites i les hortalisses presenten a Catalunya una importància relativa igual a la que tenen aquests productes en el conjunt de la UE. Només Espanya, Itàlia, Grècia, Holanda i Portugal presenten un percentatge superior al de Catalunya. Dins del grup de fruites i d'hortalisses, Catalunya ocupa una posició predominant a Espanya i a la UE en el subgrup de la fruita dolça, segons mostra la taula vi, i Itàlia és el productor principal de la UE. No podem dir, en canvi, que les hortalisses i els altres tipus de fruites tinguin a Catalunya una importància semblant a la de la fruita dolça. Les perspectives del sector fruiter són preocupants segons Sumpsi *et al.* (1996): d'una banda, com a conseqüència dels acords de la Ronda Uruguai, s'esdevé a la UE una reducció important de la protecció de què gaudia el sector; i, de l'altra, en les fruites i les hortalisses s'acompleix una competència cada vegada més forta com a conseqüència de la diversificació de la producció en els països desenvolupats pel fet que els agricultors especialitzats en cultius extensius busquen obtenir marges més bons en fruites i hortalisses. En conseqüència, és previsible una gran crisi en el sector.

TAULA V. Part dels principals productes en la producció final agrària a la UE (en % del total de producció final). 1992

Països	Cereals	Altres cultius	Fruites i hortalises	Vi	Llet	Bovins	Porcí	Ous i aus de corral	Suma
UE 15	s. d.	s. d.	s. d.	s. d.	s. d.	s. d.	s. d.	s. d.	s. d.
UE 12	11,5	7,5	16,7	5,6	16,4	11,8	11,4	7,1	88
Bèlgica	4,4	8,5	13,5	0	14	18,2	23	6	87,6
Dinamarca	11,5	6,1	2,3	0	23,4	8,3	34,7	3,2	89,5
Alemanya	10,4	7,4	9,8	3,2	24,2	13,9	17,6	5,4	91,9
Grècia	11	18,3	22,9	2,1	8,9	2,8	3,2	5,4	74,6
Espanya	9,2	9,1	28,1	3,4	7,7	6,7	11,8	7,4	83,4
França	19	7	9,1	12,3	16,1	14	6,9	8	92,4
Irlanda	5,5	3,4	3	0	32,1	37,6	6,5	4	92,1
Itàlia	9,5	5,2	27,9	9,3	10,9	8,6	7	7,4	85,8
Luxemburg	5,8	1,4	1,9	13,2	42,4	25,2	7,9	1	98,8
Holanda	1,3	4,8	21,9	0	21,9	10,6	17,8	6,7	85
Àustria	s. d.	s. d.	s. d.	s. d.	s. d.	s. d.	s. d.	s. d.	s. d.
Portugal	8,2	9,5	20	7,9	11,8	10	9,8	9,4	86,6
Finlàndia	12,6	7,9	4,3	0	33,5	14,7	14,4	5,3	92,7
Suècia	9,4	8,2	4,5	0	33,4	12,3	14,6	5,3	87,7
Regne Unit	16,3	8,3	9,5	0	21,8	15,1	8	9,9	88,9
Catalunya	5,1	2,4	16,6	2,4	5,5	10,3	30	16,1	88,4

Font: Comissió de la UE, *La situación de la agricultura en la Unión Europea (Informe de 1995)*. Dades de 1991 per a Bèlgica, Espanya, Portugal i Catalunya.

La reduïda dimensió de les explotacions ha forçat a casa nostra una intensificació de la producció, que ha optat per la via de l'orientació ramadera intensiva com a manera de pal·liar el dèficit de dimensió.¹¹

Catalunya presenta una forta orientació ramadera, que és de les més altes de la UE segons mostra la taula VII. El nivell d'especialització ra-

11. L'especialització en fruites i hortalisses també és fruit de la mateixa necessitat d'intensificació.

TAULA VI. Principals produccions de fruita dolça, porcí, pollastre i gallines per països a la UE

Anys	Milers de caps de porcs		Milers de pollastres		Milers de gallines		Producció de pomes (1.000 tn)		Producció de peres (1.000 tn)		Producció de préssecs i nectarines (1.000 tn)	
	1995	%	1993	%	1993	%	1994 ¹	%	1994 ¹	%	1994 ¹	%
UE 15	115.570,8	100	611.306,1	100	338.503	100	9.236	100	2.699	100	4.406	100
UE 12	7.214,7	6,2	22.494,3	3,7	13.345	3,9	502	5,4	154	5,7		
Bèlgica ²	10.709	9,3	19.975	3,3	4.594	1,4	38	0,4	6	0,2		
Dinamarca	23.743,8	20,5	54.066,7	8,8	55.468	16,4	2.007	21,7	362	13,4	20	0,5
Alemanya	935,7	0,8	14.292	2,3	14.465	4,3	318	3,4	73	2,7	1.127	25,6
Grècia	17.583,5	15,2	85.512,7	14	39.781	11,8	747	8,1	543	20,1	865	19,6
Espanya	14.524	12,6	142.543,3	23,3	67.700	20	2.166	23,5	343	12,7	517	11,7
Irlanda	1.542,4	1,3	8.825,7	1,4	3.752	1,1	9	0,1	0			
Itàlia	7.964	6,9	67.245	11	51.761	15,3	2.228	24,1	910	33,7	1.786	40,5
Luxemburg ²	68,2	0,1	(2)	(2)	6	0,1	0					
Holanda	13.958	12,1	55.011,1	9	37.563	11,1	675	7,3	165	6,1		
Àustria	3.703,2	3,2	s. d.	s. d.	334	82	11	0,2				
Portugal	2.400	2,1	29.599,1	4,8	6.984	2,1	208	2,3	115	4,3	91	2,1
Finlàndia	1.395	1,2	s. d.	s. d.	2							
Suècia	2.331,3	2	s. d.	s. d.	18	3						
Regne Unit	7.498	6,5	111.741,2	18,3	43.090	12,7	332	3,6	28	1		
Catalunya	5.037,5	4,4	26.700	4,4	7.962	2,4	419	4,5	288	10,7	214	4,9
Catalunya/ Espanya (%)	28,7		31,2		20		56,1		53		24,7	

1. Les dades de Suècia corresponen a 1993.

2. Les estadístiques inclouen el nombre de pollastres i gallines de Luxemburg dins de la xifra corresponent a Bèlgica.

Font: La situación de la agricultura en la Comunidad. Informe 1995, Anuari estadístic de Catalunya 1996, DARP (1996a) i DARP (1996b).

madera sembla haver-se estabilitzat en el nivell actual, que és al voltant del 60,5 % de la PFA total.¹² Cas singular a l'Europa del sud, l'orientació ramadera de Catalunya ha sobrepassat amb escreix la de països típicament ramaders com Bèlgica i Holanda, que han anat disminuint progressivament el pes del sector ramader.¹³ El tercer informe de les regions de la Comissió (1987, 100) classifica Catalunya entre les poques regions del litoral de la Mediterrània amb una proporció de productes mediterranis entre el 20 % i el 30 % només de la PFA, que és una singularitat que ha de comportar conseqüències negatives pel que fa a costos.

Si bé es previsible que el nou entorn liberalitzador afavorirà indirectament el subsector porcí i avícola per la via de l'abaratiment dels costos dels pinsos, és preocupant la conclusió de Maas i Segrelles (1997) referent al fet que la pressió de la competència internacional que es deriva de la nova PAC i dels acords del GATT en el sector ramader provocarà una estimulació de la rivalitat mútua entre els productors europeus, en què els països amb sectors agropecuaris poc competitius com Espanya tindran les de perdre i es convertiran en receptors nets dels excedents europeus dels països més competitius.

5. RESULTATS ECONÒMICS GLOBAIS DE L'AGRICULTURA CATALANA (COMPARACIÓ AMB ELS PAÏSOS DE LA UE)

La coexistència de la ramaderia intensiva amb unes característiques climàtiques no gens adequades i amb una disposició de SAU molt reduïda resulta una agricultura cara de mantenir, obligada a comprar o a importar bona part de l'alimentació animal necessària, i per tant cada vegada més interconnectada a –i dependent de– uns altres sectors (Artís, Suriñach i Pons, 1994). De fet, l'agricultura catalana presenta avui una dependència perillosa en el seu subministrament de matèries primeres: «La intensificació de l'agricultura catalana s'ha fet a base de mobilitzar recursos externs; especialment en la ramaderia, que lluny d'estar lligada a la terra presenta una forta dependència de fora del sector, i fins i tot, del mercat mundial de matèries primeres per a la fabricació d'aliments de bestiar. Per tant, és una agricultura amb baixa adaptació al medi» (DARP, 1993, 25). Així s'expliquen les fortes despeses de fora del sector de què pateix l'agricultura catalana i que en redueixen la rendibilitat. A la taula VIII podem veure l'exagerat nivell de les despeses de fora del sector o consum intermedi a Catalunya, molt més elevat que a qualsevol altre país de la UE i només equiparable a Finlàndia. Com

12. Així, el 1975 la participació era del 50,4 %, i el 1988, del 60,4 %.

13. Així, el 1986 les produccions ramaderes de Bèlgica i d'Holanda representaven respectivament el 66 % i el 64 % de la PFA total segons dades d'Eurostat, fet que contrasta amb el 58 % i el 53 % respectivament de 1994 (taula VII).

a resultat, tenim a Catalunya la menor proporció de VAB i VAN¹⁴ (també anomenat renda agrària) sobre la PFA de tota la UE si n'exceptuem Finlàndia, segons ens mostra la taula VIII. L'informe del DARP (1993, 66) obté una renda agrària per unitat de treball que des de 1985 a 1991 ha augmentat menys a Catalunya que a Espanya, encara que amb alts i baixos durant els anys intermedis.

TAULA VII. *Composició de la producció final agrària a la Unió Europea l'any 1994*

	Producció vegetal	Producció ramadera
	%	%
UE 15	47,4	52,6
UE 12	48,5	51,5
Bèlgica	42	58
Dinamarca	29,5	70,5
Alemanya	38,8	61,2
Grècia	70	30
Espanya	58,7	41,3
França	49,6	50,4
Irlanda	11,9	88,1
Itàlia	61,1	38,9
Luxemburg	19,4	80,6
Holanda	47,1	52,9
Àustria	33,3	66,7
Portugal	46,2	53,8
Finlàndia*		
Suècia*		
Regne Unit	37	63
Catalunya	39,5	60,5

* No hi hem reflectit els càlculs corresponents a Finlàndia i Suècia perquè les dades referents a aquests països semblen tenir errors.

Font: elaboració pròpia segons Comissió de la UE, *La situación de la agricultura en la Unión Europea (Informe de 1995)*; i DARP, *Estadísticas agràries i pesqueres de Catalunya. Any 1994*.

14. Valor afegit net.

TAULA VIII. *Compte d'explotació de l'agricultura a la Unió Europea l'any 1994 (dades en %)*

Països	Despeses de fora del sector s/PFA	Pinsos s/despeses de fora del sector	VAB pm s/PFA	VAN cf s/PFA	Altres despeses ¹ s/PFA
UE 15	46,3	s. d.	53,7	51,1	s. d.
UE 12	46	38,5	54	51,3	33,7
Bèlgica	56,7	43	43,3	39,2	18,7
Dinamarca	51,5	46,4	48,5	42,6	42,8
Alemanya	55,1	27,4	44,9	37	35,5
Grècia	26,2	28,1	73,8	83	16
Espanya	47,6	42,3	52	63,6	29,3
França	48,5	34,1	51,5	53,8	26,4
Irlanda	45,7	42	54,3	62,5	22
Itàlia	28,2	50,1	71,8	56,5	54,3
Luxemburg	44,1	27,4	55,9	50,5	31,7
Holanda	46,8	45,7	53,2	38,5	30,1
Àustria	43,1	s. d.	56,9	58,9	s. d.
Portugal	52,7	46,7	47,3	55,5	26,7
Finlàndia	61,1	30,1	38,9	26,4	44
Suècia	53,1	31,6	46,9	52	47,8
Regne Unit	55,6	42,6	44,4	47,1	30,9
Catalunya	61,6	68,2 ²	38,4	36,7	s. d.

1. Dades de 1992 referents a amortitzacions + sous + arrendaments + interessos.

2. 1990.

Font: elaboració pròpia segons Comissió de la UE, *La situación de la agricultura en la Unión Europea (Informe de 1995)*; Institut d'Estadística de Catalunya, *Anuari estadístic de Catalunya 1994-1995*; i DARP, *La renda agrària a Catalunya macromagnituds 1989-1990-1991*.

Tenim, doncs, una agricultura que realitza molta producció bruta però deixa poc valor afegit. Així, el 1994, la PFA de Catalunya representa el 12,2 % del total d'Espanya, mentre que el VAB en el cost dels factors només

en representa el 8,2 %.¹⁵ N'és la causa l'elevat nivell de les despeses en pinsos per a mantenir una agricultura intensiva en un entorn natural, geogràfic i demogràfic no gens apropiat. Com podem veure a la taula VIII, el 68 % de les despeses de fora del sector a Catalunya correspon a pinsos, que és molt superior a la resta de països.

El VAB per persona ocupada¹⁶ en l'agricultura catalana és inferior a la mitjana de la UE. Sobretot és inferior als països més competitius, segons mostra la taula IX.

Utilitzant la metodologia que va aplicar Sineiro (1991) a dades regionals de 1987, a la taula IX tenim la descomposició de la *ratio* VAB/UTA, que indica el valor produït per unitat de treball, en els dos següents: VAB/HA i HA/UTA. La *ratio* VAB/HA dóna idea del nivell d'intensificació mesurat mitjançant el valor produït per hectàrea (HA), mentre que la *ratio* HA/UTA indica la contribució de la dimensió, mesurada en hectàrees de superfície agrícola útil, al resultat per UTA.

La taula IX mostra que el grau d'intensificació existent a Catalunya permet obtenir un resultat per hectàrea superior a la mitjana europea i a països d'agricultura més extensiva com França, Alemanya o el Regne Unit. Dinamarca, que manté una agricultura també fortament intensiva i una especialització similar en porcí, presenta un resultat semblant al de Catalunya. Només Holanda, Bèlgica, Itàlia, Grècia i Dinamarca presenten resultats superiors a Catalunya en la *ratio* VAB/HA segons les xifres de la taula IX.

En canvi, Catalunya ofereix una *ratio* HA/UTA molt inferior a la de la mitjana de la UE: només Portugal, Grècia, Itàlia i Holanda la tenen més petita. S'hi palesa, doncs, que la dimensió reduïda de les explotacions és la causa de la baixa rendibilitat de l'agricultura catalana.

Es pot observar a la taula IX que hi ha unes quantes combinacions possibles. Així, Holanda i Bèlgica aconseguen un gran VAB/UTA mitjançant un resultat elevat d'intensificació malgrat la dimensió reduïda de les seves explotacions. Dinamarca ho aconseguix mitjançant una combinació de dimensió i d'intensificació. França, en canvi, aconseguix un resultat notablement superior a la mitjana basant-se en la dimensió superior de les seves explotacions i el Regne Unit és l'exponent màxim d'aquesta estratègia. Catalunya, Grècia i Itàlia no aconseguen un resultat suficient com a conseqüència de la dimensió reduïda de les seves explotacions malgrat presentar un resultat d'intensificació acceptable.

15. Dades calculades a partir de les xifres de PFA i VAB estimades per l'Institut d'Estadística de Catalunya (Anuari estadístic de Catalunya 1996) i pel MAPA (Anuario de estadística agraria 1994).

16. Mesurat en unitats de treball agrícola (UTA).

TAULA IX. Resultats econòmics agraris a la Unió Europea. 1994

Països	VAB (cf) (milions d'ECU)	UTA (000)	SAU (1.000 ha) ¹	VAB/UTA (ECU)	VAB/UTA EUR 12 = 100	VAB/HA (ECU)	VAB/HA EUR 12 = 100	HA/UTA (ECU)	HA/UTA EUR 12 = 100
UE 15	136.134	7.017,5	140.553	18.329,3	100	968,6	98,4	18,6	100
UE 12	128.626	83,6	130.619	39.150,7	213,6	2.371,7	240,8	16,5	88,7
Bèlgica	3.273	88,4	2.739	40.282,8	219,8	1.300,1	132	31	166,5
Dinamarca	18.939	740	17.162	25.593,2	139,6	1.103,5	112,1	23,2	124,6
Grècia	7.620	683,1	5.741	11.155	60,9	1.327,3	134,8	8,4	45,2
Espanya	15.994	1.060,2	25.756	15.085,8	82,3	621	63,1	24,3	130,5
França	28.276	1.081,6	30.217	26.142,8	142,6	935,8	95	27,9	150,1
Irlanda	3.143	230,1	4.444	13.659,3	74,5	707,2	71,8	19,3	103,8
Itàlia	26.346	1.827,6	17.215	14.415,6	78,6	1.530,4	155,4	9,4	50,6
Luxemburg	132	5,2	127	25.384,6	138,5	1.039,4	105,5	24,4	131,2
Holanda	8.744	229,7	1.997	38.067	207,7	4.378,6	444,6	8,7	46,7
Àustria	3.531	582,5	3.962	3.589,7	19,6	891,2	90,5	6,8	36,7
Portugal	2.091	405,5	3.983	25.913,7	141,4	525	53,3	39,2	210,4
Finlàndia	2.463	79,6	2.605	17.243,5	94,1	945,5	96	14,3	76,8
Suècia	1.514	79,6	3.367	25.913,7	141,4	449,7	45,7	39,2	210,4
Regne Unit	10.508	79,6	15.878	17.243,5	94,1	661,8	67,2	14,3	76,8
Catalunya	1.373	79,6	1.139	17.243,5	94,1	1.205,5	122,4	14,3	76,8

1. Dades de 1988 per a Grècia, de 1989 per a Itàlia, de 1991 per a Irlanda i de 1993 per a Catalunya.

Font: Eurostat, *Agriculture. Statistical yearbook 1996*; Comissió de la UE, *La situació de la agricultura en la CEE (Informe de 1995)*; DARP, *Estadístiques agràries i pesqueres de Catalunya (any 1994)*; i Institut d'Estadística de Catalunya (*Estadística de l'estructura de les explotacions agràries de 1993*).

L'escassa dimensió de les explotacions és un dels problemes principals del sector agrícola català. Segons Bacaria (1994) i Bacaria i Alfranca (1994), s'ha esgotat ja a Catalunya el model de petites explotacions que des de 1950 fins a la meitat dels anys vuitanta van saber adaptar-se i mantenir un lideratge, pel cap baix dins d'Espanya, a base d'innovacions intensificadores en els terrenys de la mecanització, la química i la biologia. Ara bé, aquest model intensiu s'ha estavellat contra l'increment continu de costos que requereix. S'hi han apuntat algunes solucions, que no són exclusives, com l'increment de dimensió, l'estalvi de costos mitjançant una gestió més empresarial i menys productivista (Massot, 1996*a*), l'opció de la qualitat i la revolució de la tecnologia de la informació (BBV, 1994), l'increment de la despesa en investigació i desenvolupament (Bacaria i Alfranca, 1994), etc. El cas és que continuar en la situació actual sembla un carreró sense sortida per a l'agricultura catalana. A més, té conseqüències que transcendeixen l'àmbit exclusivament agrícola. En efecte, segons Bacaria (BBV, 1994) no s'hauria de descartar el fet que el desplaçament experimentat en els darrers anys per la indústria de transformació agroalimentària catalana cap a uns altres indrets, com ara Andalusia, fos degut a la pèrdua de productivitat de l'agricultura catalana.¹⁷

Hem fet els mateixos càlculs de la taula IX amb dades de l'any 1989 que no reproduïm aquí per tal d'abreujar. La comparació d'aquests càlculs amb els de la taula IX no mostren canvis substancials, si bé s'hi acompleix una lleugera millora de la posició relativa de Catalunya entre 1989 i 1994 a causa de la reestructuració accelerada que s'ha esdevingut a Catalunya.

6. RESULTATS ECONÒMICS PER PRODUCTES DE L'AGRICULTURA CATALANA (COMPARACIÓ AMB ELS PAÏSOS DE LA UE)

L'anàlisi de rendibilitat feta a l'apartat anterior té l'inconvenient que utilitza dades agregades de tots els països i de tots els productes. Per tant, les dades globals són la resultant de la barreja dels productes agrícoles obtinguts a cada país, on naturalment pesen més els productes predominants. El treball de la Comissió (1985) adverteix del biaix que pot representar comparar dades agregades per països. Se'n desprèn que una comparació per productes donaria una referència millor dels resultats de l'agricultura catalana.

17. Els dos informes successius del DARP (1993 i 1991) mostren un increment superior de productivitat a Catalunya per als períodes 1980-1987 i 1985-1989, encara que lleuger, en comparació de la mitjana espanyola. Ara bé, si en lloc de mirar la mitjana de l'Estat ens fixem en resultats regionals, el treball de García (1989) mostra increments de productivitat molt més superiors en algunes CA en el període 1975-1978 a 1983-1985, com per exemple Andalusia o Navarra, que a Catalunya.

Per a comparar la rendibilitat dels productes agrícoles catalans amb relació als altres països de la UE, utilitzarem les dades de la publicació anual de la Comissió *La situación de la agricultura en la Comunidad*. Aquesta publicació ofereix un apartat de dades econòmiques per grups de productes i països corresponents a dos exercicis econòmics.¹⁸ Com que ofereix poques dades regionals per productes, farem servir les dades elaborades per la XCAC (xarxa comptable agrària de Catalunya) i publicades recentment (Llovet, 1996).¹⁹

Les taules x, xi, xii i xiii mostren algunes característiques de l'agricultura dels països de la UE per orientacions productives.

La taula x confirma la dimensió reduïda i el caràcter intensiu de les explotacions catalanes. La reduïda dimensió relativa de les explotacions catalanes que reflecteix la taula x no obeeix al *mix* de productes existent a Catalunya, sinó que totes les orientacions tenen un nivell de SAU més baix que el del conjunt de la UE. L'única excepció és constituïda pels cultius permanents, on s'inclouen les fruites. Com veiem, aquesta orientació, que constitueix una especialitat a Catalunya, presenta una dimensió superior a la de la major part dels països de la UE. Ara bé, interessa més aviat una comparació respecte als països més directament competidors: Itàlia presenta una dimensió molt inferior a Catalunya,²⁰ mentre que el conjunt d'Espanya i França tenen una dimensió lleugerament superior. Les altres orientacions, com hem dit, i especialment els granívors (conjunt de porcí i avícola), tenen a Catalunya una dimensió petita en comparació de la UE.

La taula xi mostra la producció bruta mitjana per explotació. Únicament la llet i els herbívors tenen a Catalunya una dimensió superior a la mit-

18. La publicació de la Comissió té l'inconvenient que hi ha diferències entre les dades dels exercicis econòmics que s'encavalquen en les publicacions d'anys consecutius, de manera que hi ha el dubte sobre quines són les correctes que cal utilitzar. La darrera publicació monogràfica sobre resultats anuals de les dades de RICA (xarxa d'informació comptable agrària) (Comissió, 1993a), referides a l'any 1990-1991, són una mica antiquades per a poder-la prendre com a punt de referència.

19. Disposem de dades proporcionades per RICA referides a totes les regions europees i a les nou agrupacions de productes utilitzades per RICA, que presenten una referència comuna útil per a comparar. Aquestes dades mostren resultats dels dotze països de la UE similars als de la *La situación de la agricultura en la Unión Europea*, encara que no exactament iguals. No obstant això, contenen les dades regionals i, per tant, considerem que és la millor font de referència per a comparar els resultats de Catalunya amb els dels altres països. Les dades de RICA referents a Catalunya tenen l'inconvenient que la mostra presenta molta discontinuïtat. Així, per exemple, la mostra de 1992 és composta per 312 explotacions, i la de 1993, per 195. A més, la mostra d'explotacions de l'orientació dels granívors, que recull les explotacions amb orientació porcina i/o avícola, tan importants a Catalunya, presenta molta discontinuïtat: 39 explotacions l'any 1990, cap l'any 1991, 64 explotacions l'any 1992 i torna a ser inexistent l'any 1993. Per aquest motiu preferim utilitzar les dades oficials publicades per la Comissió en l'informe anual de 1995 i les publicades per la XCAC en Llovet (1996).

20. Ja hem parlat de les circumstàncies especials d'Itàlia, on existeix una agricultura de petites explotacions a temps parcial que complementen la seva renda amb ingressos obtinguts fora de l'explotació.

TAULA X. Resultats per productes a la UE. Campanya 1993-1994. SAU mitjana per explotació

	Total	A/B	C	D	E	F	G	H	I
UE 12	35,5	42,4	4,9	13	11,7	37,7	45,4	20,1	39,8
Bèlgica	29,3	42,4	3,3	s. d.	8,7	33,7	37,4	8,1	34,5
Dinamarca	44,7	44,7	8,2	s. d.	16,5	46,6	39,9	44,5	48,4
Alemanya	35	45,9	2,7	9,2	11,3	34,7	40,5	26,2	38,1
Grècia	8,9	11,3	2,7	4,8	6,7	5,9	5,3	0,8	9,5
Espanya	27,7	41,6	5	18	19	14	28,9	2,8	37
França	55,8	77,3	8,2	18,6	23,1	47,9	64	26,5	67
Irlanda	37,9	56,6	s. d.	s. d.	s. d.	39,1	35,3	11,5	62,1
Itàlia	18,3	18,1	1,8	9,2	8,5	25,7	42,5	10,7	22,3
Luxemburg	52,4		s. d.	7,4	s. d.	59,3	60,7	s. d.	58,4
Holanda	23	46,7	4,9	s. d.	7,4	31,5	17,1	5	23,8
Portugal	12,8	10,4	3,1	5,8	9,3	12,1	32,8	8	15,6
Regne Unit	135,8	194	5	s. d.	36,2	83,7	167,8	19,7	143
Catalunya (XCAC)*	20,8	23,8	s. d.	s. d.	18,4	23,9	33,5	7,5	24,6

* Les dades de Catalunya es refereixen a dades de la XCAC de l'any 1994. Els valors monetaris han estat traduïts a ECU utilitzant el tipus de canvi mitjà de 1994 de 158,918 pta/ECU, segons consta a l'informe de 1995 de la Comissió de la UE.

A/B: cultius herbacis.

C: horticultura.

D: viticultura.

E: fruites (i altres cultius permanents).

F: llet.

G: herbívors (excepte productors de llet).

H: granívors (bàsicament porcs i aus).

I: mixta (agricultura + ramaderia).

Font: Comissió de la UE, *La situación de la agricultura en la UE (Informe 1995)*; i XCAC, Llovet, 1996.

jana de la UE. La raó s'ha de buscar en les adverses condicions climàtiques a Catalunya per al bestiar, que han propiciat l'aparició d'un tipus d'explotació molt intensiva, caracteritzada pel seu cost elevat i pel rendiment econòmic baix, que ha de competir amb una ramaderia de la UE de caràcter més extensiu, especialment en el sector lleter, que s'aprofita d'uns costos d'explotació a la UE més baixos que a Catalunya mesurats en proporció de la PFA. Pel que fa als conreus permanents, el nivell de la producció bruta mitjana de

TAULA XI. Resultats per productes a la UE. Campanya 1993-1994.
Producció bruta mitjana per explotació (1.000 ECU)

	Total	A/B	C	D	E	F	G	H	I
UE 12	70,2	52,3	175,1	62,5	39,7	86,4	38,2	187,2	76,2
Bèlgica	113,5	96,8	135,9	s. d.	114,9	96,4	83,4	192,8	124,3
Dinamarca	112,1	51,5	267,5	s. d.	124,2	140,5	51,9	268,5	120,3
Alemanya	86,7	79,7	208,8	59,5	143,3	78,2	78,3	117,6	89,8
Grècia	19,5	20,9	24,3	14,5	13,8	58,7	21,8	86,7	22,4
Espanya	29,5	27,1	36,6	21,1	20,9	39,5	26	44,2	30
França	85,9	83,3	114,5	98	98,8	79,6	54	210,1	105,5
Irlanda	35,2	56,2	s. d.	s. d.	s. d.	65,7	16	356,4	73,8
Itàlia	42,1	30,3	51,7	34,3	24,4	87,1	51,5	170,2	48,6
Luxemburg	95,7	s. d.	s. d.	97,4	s. d.	102,2	66,4	s. d.	86,2
Holanda	193,9	137	362,5	s. d.	129,6	164,4	80,6	263,4	178,7
Portugal	8,6	6,3	9,9	5,1	5,9	25,7	10	63,7	8,3
Regne Unit	184,2	209,6	552,1	s. d.	346	204	75,7	332,2	214
Catalunya (XCAC)*	40,6	21,7	s. d.	s. d.	20,5	129	69,3	91,9	60

* Les dades de Catalunya es refereixen a dades de la XCAC de l'any 1994. Els valors monetaris han estat traduïts a ECU utilitzant el tipus de canvi mitjà de 1994 de 158,918 pta/ECU, segons consta a l'informe de 1995 de la Comissió de la UE.

A/B: cultius herbacis.

C: horticultura.

D: viticultura.

E: fruites (i altres cultius permanents).

F: llet.

G: herbívors (excepte productors de llet).

H: granívors (bàsicament porcs i aus).

I: mixta (agricultura + ramaderia).

Font: Comissió de la UE, *La situación de la agricultura en la UE (Informe 1995)*; i XCAC, Llovet, 1996.

les explotacions catalanes és molt inferior a França i als altres països desenvolupats de la UE; Itàlia i tot ens sobrepasa malgrat presentar una menor dimensió en la superfície de les seves explotacions que Catalunya. Això és, entre algunes coses més, el resultat d'una mitjana que a Catalunya inclou un nombre considerable de conreus extensius de secà, extensos en superfície però de poca dimensió econòmica. Les altres orientacions presenten un nivell de producció bruta molt inferior a la mitjana de la UE, especial-

TAULA XII. Resultats per productes a la UE. Campanya 1993-1994.
Mitjana del VAB per UTA per explotació (1.000 ECU)

	Total	A/B	C	D	E	F	G	H	I
UE 12	15,6	14,8	19,5	18,1	9,6	20,1	12,6	16,2	13,3
Bèlgica	27,6	35	20,3	s. d.	21,9	30,3	27,4	24,8	29,8
Dinamarca	27	22,3	23,5	s. d.	19,1	33,5	12,8	32,1	25,3
Alemanya	16,7	19,6	19,8	13,2	17,9	16,8	19	12,8	14,6
Grècia	6,8	7,1	8,1	6,1	5,7	9,3	8,2	7,7	7,2
Espanya	13,4	16,8	14,1	10,8	9,7	11,4	13,8	9,2	14,2
França	19,8	22,7	16,8	25,4	14,6	18,7	16,8	10,9	18,4
Irlanda	12,5	21,1	s. d.	s. d.	s. d.	18,2	7,7	22,2	15,3
Itàlia	12	10,7	12,6	10,5	9,3	17	14,4	30,6	10,9
Luxemburg	22,1	s. d.	s. d.	21,3	s. d.	22,7	22,4	s. d.	19,8
Holanda	28,2	34,3	25,2	s. d.	19,9	38,6	21,5	16,4	23,2
Portugal	1,8	1,6	1,2	1,6	1,4	3,6	2	4,6	s. d.
Regne Unit	28,1	36,9	20	s. d.	16,8	33	23,7	16,3	28
Catalunya (XCAC)*	11,1	11	s. d.	s. d.	9	14,6	14,6	14,9	11,7

* Les dades de Catalunya es refereixen a dades de la XCAC de l'any 1994. Els valors monetaris han estat traduïts a ECU utilitzant el tipus de canvi mitjà de 1994 de 158,918 pta/ECU, segons consta a l'informe de 1995 de la Comissió de la UE.

A/B: cultius herbacis.

C: horticultura.

D: viticultura.

E: fruites (i altres cultius permanents).

F: llet.

G: herbívors (excepte productors de llet).

H: granívors (bàsicament porcs i aus).

I: mixta (agricultura + ramaderia).

Font: Comissió de la UE, *La situación de la agricultura en la UE (Informe 1995)*; i XCAC, Llovet, 1996.

ment respecte als països més desenvolupats i importants des del punt de vista agrícola.

Les taules XII i XIII ofereixen els rendiments econòmics de cada orientació i país de la UE. A la taula XII es pot veure que el VAN/UTA és a Catalunya inferior a la mitjana de la UE en totes les orientacions. La renda familiar per unitat de treball familiar (UTF) és també inferior a la de la mitjana de la UE en

TAULA XIII. Resultats per productes a la UE. Campanya 1993-1994.
Mitjana de la renda familiar per UTF per explotació (1.000 ECU)

	Total	A/B	C	D	E	F	G	H	I	H**
UE 12	14,3	11,3	23,1	16	6,3	22,2	13,1	5,1	11,9	25,3
Bèlgica	34,2	36,4	31,6	s. d.	32,8	38,1	32,2	24	36,3	34,1
Dinamarca	6	(2,3)	14,3	s. d.	4,7	24,9	(3,6)	5,7	3,2	24,8
Alemanya	15,7	16,1	28,9	12,6	18,6	17,8	18,2	7,6	12,4	13,9
Grècia	10,9	10,3	13,9	9,6	9,5	17,5	14,9	15,2	12,5	22,9
Espanya	14,4	14,6	17,9	9,9	9,9	16,6	14,9	8,7	15,2	32
França	20,3	20,3	22,2	25,9	13	22	18,8	(0,9)	19,4	44,6
Irlanda	13,3	19,7	s. d.	s. d.	s. d.	24,1	7,5	26,7	17,2	s. d.
Itàlia	18,4	14,3	23,5	15,4	11,8	34,5	23,3	58,3	19,2	63,1
Luxemburg	31,4	s. d.	s. d.	40,1	0	31,9	27,8	0	23,8	0
Holanda	26,5	21,7	36,9	s. d.	26,6	37	19,5	(1,9)	12,8	20,5
Portugal	1,4	1,2	0,9	0,8	0,4	5	2,3	3	1,6	15
Regne Unit	46,6	59,1	69	s. d.	32	57,6	33,3	17,5	45,2	32,1
Catalunya (XCAC)*	9,8	9,5	s. d.	s. d.	8,5	12,5	7,4	12,4	9,9	13,5

* Les dades de Catalunya es refereixen a dades de la XCAC de l'any 1994. Els valors monetaris han estat traduïts a ECU utilitzant el tipus de canvi mitjà de 1994 de 158,918 pta/ECU, segons consta a l'informe de 1995 de la Comissió de la UE.

** Campanya 1992/1993 per a la UE. Any 1993 per a Catalunya (aplicant-hi el tipus de canvi de 149,124 pta/ECU).

A/B: cultius herbacis.

C: horticultura.

D: viticultura.

E: fruites (i altres cultius permanents).

F: llet.

G: herbívors (excepte productors de llet).

H: granívors (bàsicament porcs i aus).

I: mixta (agricultura + ramaderia).

Font: Comissió de la UE, *La situación de la agricultura en la UE (Informe 1995)*; i XCAC, Llovet, 1996.

gairebé totes les orientacions tret de les fruites i dels granívors (taula XIII). Pel que fa a les fruites, la mitjana de la UE ens sembla que és un error si observem les dades que ofereix cadascun dels països individualment. En aquesta orientació, la renda familiar per UTF de les explotacions catalanes és inferior a la de tots els països de la UE llevat de Dinamarca i Portugal, que no són cap competidor rellevant. Quant als granívors, el rendiment per UTF de les explota-

cions catalanes supera el de la mitjana de la UE i el d'algun país important en producció porcina com és ara Alemanya, França, Dinamarca i Holanda (taula XIII). La raó de la posició favorable de Catalunya (i Espanya) en renda familiar per UTF en aquesta orientació productiva amb relació a aquests països de la UE esmentats, malgrat la baixa posició relativa en VAN/UTA en aquesta orientació de Catalunya i d'Espanya, s'ha de buscar en el fort endeutament tradicional de les explotacions porcines en aquests països de la UE (Comissió, 1988) i en els salaris més elevats que es paguen pel treball contractat en aquests països (Comissió, 1994*a*). D'altra banda, s'ha de tenir en compte que la campanya 1993-1994 va ser un mal any per al sector porcí a la UE, especialment a Holanda i França. Per aquest motiu hem inclòs a la mateixa taula XIII la columna H**, en la qual reflectim les dades de la campanya anterior (1992-1993). Hi podem veure que en aquesta campanya la renda familiar per UTF de les explotacions orientades en granívors és notablement inferior a Catalunya respecte a la de gairebé tots els països de la UE. S'ha de tenir també en compte que, en general, els resultats agraris són molt fluctuants d'un any a l'altre (King, 1927, 15; Milhau, 1961, 38-42, i Comissió Europea, 1991, 45-82) i que l'orientació porcina és mal representada a la mostra RICA, de manera que la fiabilitat d'aquesta font estadística en l'orientació productiva dels granívors és limitada (Comissió Europea, 1988, 239, i Vard, 1993, 38).

En la interpretació dels resultats exposats en aquest capítol, cal tenir en compte que els anys 1993 i 1994 van ser bons per a l'agricultura catalana després de les adverses condicions climàtiques i la baixada de preus dels anys immediatament posteriors a 1989.²¹

7. CONCLUSIONS

Hem deixat constància en aquest capítol de les peculiaritats fortament marcades de l'agricultura catalana. Cal destacar que la petita dimensió de les explotacions agrícoles constitueix el problema principal de l'agricultura catalana. La seva baixa rendibilitat rau en darrer terme en la seva petita dimensió.

Com a conseqüència de la petita dimensió de les explotacions, s'ha desenvolupat a casa nostra una agricultura fortament intensiva i específicament orientada a la ramaderia. Per aquesta via, Catalunya ha pogut mantenir un model de desenvolupament agrícola, però les despeses de manteniment elevades d'aquesta agricultura fan problemàtica la continuació per la via d'aquest model.

El nou entorn configurat pels acords del GATT tindrà unes conseqüències desiguals segons els productes. El subsector fruiter veurà conside-

21. Vegeu els informes de Banca Catalana Evolució econòmica de Catalunya dels anys 1993 i 1994.

rament reduït el nivell de protecció que tenia abans. A més, en aquest subsector s'esdevé una pressió competitiva cada vegada més forta provinent dels agricultors especialitzats en cultius extensius que busquen obtenir marges millors en fruites i hortalisses. El subsector porcí, que ja tenia poca protecció abans dels acords del GATT, serà indirectament afavorit per la via de l'abaratiment dels costos dels pinsos com a conseqüència d'aquests acords. D'altra banda, en el cas concret de Catalunya és també previsible una pèrdua de quota de mercat en favor de les explotacions dels països més competitius.

Malgrat el fort ritme d'increment de la dimensió de les explotacions que s'ha acomplert en els darrers anys per la via de la disminució del treball agrícola, amb aquest no n'hi ha hagut prou per a arribar a unes dimensions d'explotació equiparables a les dels països de la UE.

Com a conseqüència principalment de la petita dimensió de les explotacions agrícoles catalanes, la renda que aquestes generen és reduïda. Unes altres característiques, com, per exemple, l'envelliment de la població ocupada en l'agricultura i l'escàs nivell de dedicació a temps complet a l'agricultura pels caps de les explotacions, tenen unes conseqüències més ambivalents per al sector agrícola català i en certa manera constitueixen factors positius de reestructuració.

En conjunt, l'agricultura catalana presenta un valor afegit brut per unitat de treball agrícola inferior al de la mitjana de la UE. Malgrat que l'agricultura catalana mostra un resultat d'intensificació acceptable, el dèficit de dimensió en castiga definitivament la rendibilitat final.

L'anàlisi feta de les orientacions productives confirma la dimensió inferior que ofereixen les dades agregades per al conjunt del sector. També s'hi confirma, quant a les orientacions productives, la creació inferior de valor i de renda de les explotacions catalanes amb relació a les dels països avançats de la UE. S'ha de tenir en compte, no obstant això, que les anàlisis fetes basant-se en dades només d'un any, donada la forta variabilitat dels resultats anuals en agricultura, són enganyoses. D'altra banda, les xifres agregades a escala nacional contenen mitjanes que encobreixen una gran diversitat regional. S'hauria d'aprofundir, doncs, l'anàlisi per al conjunt de les regions de la UE considerant una quantitat més gran d'anys que permetés reduir la variabilitat anual dels resultats.

L'existència d'un complex agroalimentari important a Catalunya, molt integrat amb l'agricultura del país, principalment en el cas dels subsectors porcí i avícola, permet un optimisme més gran que no es dedueix de les xifres brutes, especialment en el cas del porcí. Això obriria un camp d'estudi que tampoc no hem abordat aquí.

BIBLIOGRAFIA

- AGRA EUROPA (1996). «Demografía: envejecimiento de la población europea». *Agra Europa*, núm. 485, p. 2-3.
- ALBIAC, J.; GARCIA, P. (1992). «The effects of Spain's entry into the European Community on the Spanish hog market». *European Review of Agricultural Economics*, núm. 19, p. 455-471.
- ARTÍS, M.; SURIÑACH, J.; PONS, J. (1994). «El sistema agroalimentario catalán en la tabla input-output de 1987». *Investigación Agraria. Economía*, vol. 1, núm. 1, p. 53-76.
- BACARIA, J. (1994). «L'agricultura i la globalització de l'economia». A: BANCO BILBAO VIZCAYA. *L'economia catalana davant del canvi de segle*. Barcelona: Banco Bilbao Vizcaya i Departament d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya, p. 125-151.
- BACARIA, J.; ALFRANCA, O. (1994). «La agricultura y el sector de alimentación en Catalunya». *Papeles de Economía Española*, núm. 60-61, p. 88-94.
- BACARIA, J.; MASSOT, A. (1997) «El complejo agroalimentario de producción catalán». *Revista Española de Economía Agraria*, mimeo.
- CASTILLO, M. (1994). «La agricultura a tiempo parcial en España. Aproximación a los factores diferenciadores del fenómeno en cada región». *Revista Española de Economía Agraria*, núm. 170, p. 47-78.
- COMISSIÓ EUROPEA (1985). «Income disparities in agriculture in the Community». *Green Europe*, núm. 208, p. 1-16.
- (1987). *Las regiones de la Comunidad ampliada. Tercer informe periódico sobre la situación y la evolución socioeconómica de las regiones de la Comunidad*. Luxemburg: Oficina de Publicaciones de la Comunidad Europea.
- (1988). *Les coûts de production des principaux produits agricoles dans la Communauté Européenne*. Luxemburg: Office des Publications Officielles des Communautés Européennes.
- (1991). *The calculation of economic indicators making use of RICA (FADN) accountancy data*. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities.
- (1993). *Farm incomes in the European Community 1990/91 including selected results for 1986/87 to 1989/90*. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities.
- (1994a). *The agricultural income situation in less favoured areas of the EC*. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities.
- (1994b). «EC agricultural policy for the 21st century». *European Economy*, núm. 4.
- ([anys diversos]). *La situación de la agricultura en la Comunidad. Informe*.
- DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA I PESCA DE LA GENERALITAT DE CATALUN-

- YA (1991). *La renda agrària a Catalunya macromagnituds 1987-88-89*. Barcelona.
- (1993). *La renda agrària a Catalunya macromagnituds 1989-90-91*. Barcelona.
- ([s. a.]). *Estadístiques agràries i pesqueres de Catalunya. Any 1994*. Barcelona.
- (1996a). *La ramaderia a Catalunya (estadístiques i anàlisi)*. Barcelona.
- (1996b). *Estadística i Conjuntura Agrària*, núm. 100-101.
- ETXEZARRETA, M., et al. (1995). *La agricultura familiar ante las nuevas políticas agrarias comunitarias*. Madrid: MAPA.
- EUROSTAT ([anys diversos]). *Agriculture. Statistical yearbook*. Luxemburg: Oficina de Publicacions de la Unió Europea.
- GARCÍA, J. M. (1989). «La desprotección agraria y la productividad de la agricultura europea en el marco de la CEE». *Información Comercial Española*, núm. 666, p. 131-154.
- HILL, B. (1996). «Monitoring incomes of agricultural households within the EU's information system – new methods». *European Review of Agricultural Economics*, núm. 23, p. 27-48.
- INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA (IEC) ([anys diversos]). *Anuari estadístic de Catalunya*.
- (1996). *Estadística de l'estructura de les explotacions agràries 1993*. Barcelona.
- JOSLING, T. (1993). «La PAC reformada y el mundo industrializado». *Revista de Estudios Agra Sociales*, núm. 165, p. 57-78.
- KING, J. S. (1927). *Cost accounting applied to agriculture as an aid to more productive farming*. Londres: Oxford University Press.
- LLOVET, N. (1996). «La Xarxa Comptable Agrària de Catalunya». *Catalunya Rural i Agrària*, núm. 28, p. 5-11.
- MAAS, J. H. M.; SEGRELLES, J. A. (1997). «Integración, cooperación y proyección exterior del sector cárnico-ganadero holandés». *Revista Española de Economía Agraria*, núm. 178, p. 235-252.
- MAKRIDAKIS, S. (1996). «Factors affecting success in business: management theories/tools versus predicting changes». *European Management Journal*, vol. 14, núm. 1, p. 1-20.
- MASSOT, A. (1996a). «El sector agrari de Catalunya en un entorn internacionalitzat». *Quaderns Agraris*, núm. 18, p. 5-38.
- (1996b). «Una política agro-alimentaria y rural para una Unión Europea del bienestar». *Revista Española de Economía Agraria*, núm. 176, p. 99-144.
- MILHAU, J. (1961). *Tratado de economía agrícola*. Vol. 1: *Los mercados agrícolas y la teoría económica*. Barcelona: Bosch Casa Editorial.
- MINISTERIO DE AGRICULTURA, PESCA Y ALIMENTACIÓN (MAPA) ([anys diversos]). *Anuario de estadística agraria*.
- SALA, M. (1995). «El sector de la fruta dulce en España: nuevas corrientes comerciales y competitividad». *Revista Española de Economía Agraria*, núm. 171, p. 135-160.

- SINEIRO, F. (1991). «La reforma de la PAC y los equilibrios territoriales». *Revista de Estudios Agro-sociales*, núm. 156, p. 105-168.
- SUMPSI, J. M. (1994). «La política agraria y el futuro del mundo rural». *Revista de Estudios Agro Sociales*, núm. 169, p. 149-174.
- (1995a). «Situación actual de la agricultura española». *Papeles de Economía Española*, núm. 62, p. 172-187.
- (1995b). «La modernización de la agricultura en España». *Revista Española de Economía Agraria*, núm. 173, p. 267-287.
- SUMPSI, J. M., et al. (1996). *La Ronda Uruguay y el sector agroalimentario español*. Madrid: MAPA.
- VARD, T. (1993). «Les performances comparées de production du porc. La Belgique dans le cadre européen». *Économie Rurale*, núm. 216, p. 37-44.